

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SEKCJA PIERWSZA

SPRAWA GIORGIONI przeciwko WŁOCHOM

(Skarga nr 43299/12)

WYROK

STRASBURG

15 września 2016 roku

OSTATECZNY

15/12/2016

*B b gmkmfç gU g cgUh WmbUa cWnUfl' ((i gl' cbk bW" Wyrok mcg
dc ` U cf W wydawniczej.*

W sprawie Giorgioni przeciwko Włochom,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Pierwsza), zasiadając jako Izba w składzie:

Mirjana Lazarova Trajkovska, *fn kc b Wł WU*
Guido Raimondi,
Kristina Pardalos,
Paul Mahoney,
Aleš Pejchal,
Robert Spano,
Pauliine Koskelo, *s n ck*

oraz de Abel Campos, *Kanclerz Sekcji,*

obradując na posiedzeniu niejawnym dnia 23 sierpnia 2016 roku,
wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 43299/12) wniesionej do Trybunału dnia 26 czerwca 2010 roku przeciwko Republice Włoskiej na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela Włoch p. Ezio Giorgioniego („skarżący”).
2. Skarżący był reprezentowany przez p. M. Comottiego, adwokata prowadzącego praktykę w Gorle. Rząd włoski („Rząd”) był reprezentowany przez pełnomocnika p. E. Spatafore.
3. Dnia 17 września 2014 roku skarga została zakomunikowana Rządowi.

FAKTY**I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY**

4. Skarżący urodził się w 1944 roku i mieszka w Selvino.
5. Dnia 10 lipca 2001 roku urodził się L., syn skarżącego i C.M.
W sierpniu 2006 roku, wobec nieustających wzajemnych konfliktów, skarżący i C.M. podjęli decyzję o rozstaniu. Skarżący opuścił dom rodzinny. Od chwili odejścia skarżącego C.M. wyrażała silny sprzeciw wobec wszelkich jego kontaktów z dzieckiem.

A. Postępowanie w przedmiocie ustalenia szczegółowych zasad wykonywania przez skarżącego prawa do kontaktów z dzieckiem

6. Dnia 22 stycznia 2007 roku, ze względu na trudności związane z wykonywaniem przysługującego skarżącemu prawa do kontaktów z dzieckiem, skarżący wniósł powództwo do sądu rodzinnego w Brescii („sąd”). Skarżył się, że C.M. nie pozwala mu widywać się z synem oraz wskazywał, że syn jest nadal karmiony piersią i śpi z matką. Wnosił o przyznanie mu wyłącznej opieki nad dzieckiem, a także przeprowadzenia przez sąd dowodu z opinii biegłego w przedmiocie oceny zdolności C.M. do wykonywania władzy rodzicielskiej.

7. C.M. zakwestionowała twierdzenia skarżącego. Na poparcie swoich twierdzeń wskazała, że skarżący cierpi na zaburzenia deliryczno-paranoiczne i że nigdy nie zajmuje się ich synem. Wniosła o pozbawienie swojego byłego partnera władzy rodzicielskiej oraz o przeprowadzanie spotkań ojca z synem w środowisku chronionym.

8. Postanowieniem z dnia 8 maja 2007 roku sąd zlecił biegłemu psychologowi sporządzenie opinii dotyczącej rodziców i dziecka.

9. Dnia 2 października 2007 roku sąd oddalił złożony przez C.M. wniosek w przedmiocie zmiany wyznaczonego przez sąd biegłego.

10. Dnia 2 stycznia 2008 roku opinia biegłego została złożona w kancelarii sądu. Z opinii wynikało, że prawo do opieki nad dzieckiem powinno zostać przyznane obojgu rodzicom, którzy powinni zostać skierowani do mediacji rodzinnej. Biegły zalecił, aby spotkania dziecka z ojcem odbywały się pod nieobecność matki.

11. Wyrokiem z dnia 22 czerwca 2008 roku sąd przyznał opiekę nad dzieckiem obojgu rodzicom, ustalił miejsce zamieszkania dziecka przy matce i przyznał skarżącemu prawo do kontaktów w wymiarze dwóch dni tygodniowo. Sąd zobowiązał rodziców do przestrzegania określonych warunków i zachęcił do wykazania woli współpracy.

12. Ponadto sąd zasądził od skarżącego alimenty w kwocie 750 EUR miesięcznie.

Od powyższego orzeczenia obie strony wniosły apelację, przy czym skarżący zaskarżył orzeczenie w części dotyczącej wysokości alimentów, zaś C.M. – w części dotyczącej prawa do kontaktów, które zostało przyznane jej byłemu partnerowi.

13. Dnia 15 grudnia 2008 roku sąd apelacyjny w Brescii utrzymał w mocy wyrok sądu I instancji.

14. Skarżący ponownie wniósł powództwo do sądu, podnosząc, że C.M. nie pozwala mu spotykać się z synem pod jej nieobecność.

15. Wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2009 roku sąd zobowiązał skarżącego do wywiązania się z ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego. Ponadto sąd zobowiązał służby socjalne do organizowania spotkań dziecka i

skarżącego w środowisku chronionym, o które to zobowiązanie należało uzupełnić orzeczenie z dnia 22 czerwca 2008 roku.

16. Dnia 23 marca 2010 roku, w sprawie z powództwa skarżącego, sąd orzekł, że dziecko spędzi święta wielkanocne u skarżącego, pod nieobecność C.M. Sąd wskazał, że w przypadku niewykonania tego wyroku, przyzna skarżącemu wyłączną opiekę nad dzieckiem.

C.M. bezskutecznie zaskarżyła ww. orzeczenie.

17. W bliżej nieokreślonym terminie, wskazując na utrzymujące się trudności w wykonywaniu przysługującego skarżącemu prawa do kontaktów, skarżący ponownie wniósł powództwo do sądu. Skarżący w szczególności wskazał, że C.M. nigdy nie zostawia go samego z dzieckiem.

18. Dnia 8 kwietnia 2010 roku sąd wysłuchał dziecka, które potwierdziło, że cieszy się z możliwości spędzenia świąt wielkanocnych z ojcem oraz z możliwości spania u niego. Dziecko zwróciło się do sądu o możliwość spędzania z ojcem co drugiego weekendu.

19. Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2010 roku sąd wskazał na brak współpracy matki ze służbami socjalnymi oraz fakt nieprzestrzegania przez nią określonych przez sąd warunków, podkreślając, że swoim zachowaniem pozbawia ona skarżącego możliwości wykonywania przysługującego mu prawa do kontaktów. Sąd wskazał również, że dziecko wyraziło życzenie spędzania większej liczby weekendów z ojcem oraz żał związany z brakiem możliwości spędzania z nim więcej czasu. Sąd zauważył w tym względzie, że było to postrzegane przez dziecko jako brak zainteresowania nim ze strony skarżącego. Sąd podkreślił również, że C.M. świadomie podejmowała działania mające na celu utrudnianie nawiązania jakiegokolwiek relacji między skarżącym a dzieckiem. W związku z powyższym sąd przyznał skarżącemu prawo do kontaktów i przenocowania dziecka poza miejscem jego stałego pobytu (fr. *le hors de la résidence habituelle*) co drugi weekend oraz dwa popołudnia w tygodniu. Zobowiązał służby socjalne do czuwania nad przestrzeganiem tych ustaleń.

20. Matka nadal sprzeciwiała się wszelkim kontaktom dziecka ze skarżącym pod jej nieobecność. Skarżący nie był w stanie wykonywać przysługującego mu prawa do kontaktów z dzieckiem w wymiarze ustalonym przez sąd.

21. Z raportów złożonych przez służby socjalne wynika, że skarżący miał możliwość widzenia się ze swoim synem w okresie od maja do lipca 2010 roku, lecz syn nie spędził z nim wakacji w miesiącu sierpniu 2010 roku ze względu na niedostępność ojca.

22. Dnia 19 listopada 2010 roku skarżący oświadczył służbom socjalnym, że nie chce więcej odbywać spotkań ze swoim synem ze względu na każdorazową obecność C.M. na spotkaniu. Od tego czasu skarżący odmawiał udziału w spotkaniach, przeprowadzania rozmów telefonicznych z dzieckiem oraz spędzania z nim wakacji.

23. W związku z wyrażonym przez C.M. zamiarem przeprowadzenia się wraz z dzieckiem do Turynu, dnia 25 stycznia 2012 roku prokurator wniósł o wszczęcie postępowania przez sąd w tym przedmiocie. W tym zakresie prokurator złożył wniosek o pozbawienie skarżącego władzy rodzicielskiej, wskazując, że skarżący zerwał wszelkie kontakty z dzieckiem i nie płaci alimentów. Prokurator dodał, że skarżący sprzeciwia się spędzaniu przez syna wakacji w rodzinnym mieście C.M. oraz że ubiega się o zmianę szkoły małoletniego bez uzasadnienia swojego wniosku faktycznymi potrzebami edukacyjnymi.

24. Od wniosku prokuratora skarżący wniósł sprzeciw.

25. Dnia 23 lutego 2012 roku skarżący wniósł do sądu o przyznanie mu wyłącznej opieki nad dzieckiem ze względu na brak możliwości wykonywania przysługującego mu prawa do kontaktów.

26. Sąd zarządził połączenie obu spraw do łącznego rozpoznania.

27. W tym samym okresie skarżący wniósł do sądu o wyrażenie zgody na odbycie spotkania z synem w czasie świąt wielkanocnych oraz 1 maja.

Sąd uznał rozpoznanie tego wniosku za zbędne. Odnośnie do świąt wielkanocnych sąd wskazał, że skarżącemu przyznano już prawo do spędzenia wakacji z synem. W odniesieniu do 1 maja sąd wskazał, że skarżący nie widział swojego syna już od listopada 2010 roku oraz że w orzeczeniu z dnia 27 kwietnia 2010 roku sąd przyznał mu bardzo szerokie prawo do kontaktów.

28. Orzeczeniem z dnia 29 maja 2012 roku, uwzględniając trudną sytuację materialną C.M., sąd wyraził zgodę na przeniesienie do Turynu, rodzinnego miasta C.M., położonego w odległości 200 km od Bergamo. Swoje rozstrzygnięcie w tym zakresie sąd uzasadniał faktem, że w Turynie C.M. ma możliwość zamieszkiwania w lokalu bez konieczności uiszczania czynszu oraz że będzie mogła korzystać ze wsparcia części swojej rodziny. W odniesieniu do argumentu skarżącego, zgodnie z którym nie miałby on więcej możliwości kontaktowania się z synem w przypadku zmiany miejsca zamieszkania przez byłą partnerkę, sąd podkreślił, że skarżący nie wykonuje przysługującego mu prawa do kontaktów już od listopada 2010 roku i takie zachowanie nie znajduje uzasadnienia, nawet przy uwzględnieniu wyrażanego przez C.M. sprzeciwu wobec spotkań ojca z dzieckiem. Sąd zauważył również, że odległość 200 kilometrów nie będzie dla skarżącego przeszkodą w podróżowaniu do Turynu w celu spotkania się z synem. W konsekwencji sąd zobowiązał służby socjalne w Turynie do ustalenia w pierwszej kolejności harmonogramu spotkań w środowisku chronionym co piętnaście dni, a następnie – spotkań bez nadzoru. Sprecyzował, że koszty podróży z Bergamo do Turynu będzie ponosić skarżący, zaś koszty podróży powrotnej – C.M.

29. Skarżący zaskarżył powyższe rozstrzygnięcie.

Wyrokiem z dnia 6 lipca 2012 roku sąd apelacyjny oddalił żądanie C.M. w przedmiocie pozbawienia jej byłego partnera władzy rodzicielskiej. Sąd

orzeczenia sądu, umorzył postępowanie w przedmiocie przestępstwa polegającego na uszkodzeniu ciała oraz obniżył wymiar kary do trzech miesięcy pozbawienia wolności.

37. Skarżący wniósł kasację, którą sąd kasacyjny uznał za bezzasadną w wyroku z dnia 29 grudnia 2015 roku.

38. Postanowieniem z dnia 2 lutego 2016 roku sędzia śledczy w Turynie odmówił wszczęcia postępowania na skutek złożonego przez C.M. przeciwko skarżącemu zawiadomienia w przedmiocie przestępstwa pomówienia z art. 368 kodeksu karnego, a także na skutek złożonego przez skarżącego podobnego zawiadomienia przeciwko byłej partnerce.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

39. Właściwe prawo krajowe zostało opisane w wyroku w sprawie *Ghfi a Ud fi Wk c KicW ca*, skarga nr 53377/13, §§ 73-78, 23 czerwca 2016 roku.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ART. 8 KONWENCJI

40. Skarżący twierdzi, że władze tolerowały zachowanie C.M., które jego zdaniem było niedopuszczalne, ponieważ C.M. utrudniała mu wykonywanie prawa do kontaktów i próbowała nastawiać dziecko przeciwko niemu. Skarżył się również, że władze nie podjęły odpowiednich środków, które pozwoliłyby mu wykonywać prawo do kontaktów i nawiązać relację z synem. W tym zakresie skarżący powołuje się na art. 8 Konwencji, który stanowi:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego (...)

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.”

A. Zastrzeżenia wstępne

41. Rząd stwierdza, że skarga jest niedopuszczalna z uwagi na brak spełnienia przez skarżącego przesłanek określonych w Regule 47 Regulaminu Trybunału („regulamin”), który został ostatnio zmieniony w 2013 roku i który obowiązuje od stycznia 2014 roku.

42. Skarżący kwestionuje niniejsze stwierdzenie.

43. Trybunał zauważa, że Rząd nie wskazał, dlaczego skarżący nie spełnił przesłanek określonych w Regule 47 Regulaminu. Przypomina także, że zgodnie z nową Regułą 47 Regulaminu bardziej rygorystyczne przesłanki dotyczące wniesienia skargi obowiązują dopiero od 1 stycznia 2014 roku. W tym przypadku Trybunał stwierdza, że skarga została wniesiona dnia 26 czerwca 2010 roku i dlatego brak jest podstaw do stwierdzenia, że skarżący nie spełnił przesłanek wskazanych w regule 47 w wersji obowiązującej w danym czasie (*C`Uf`bb`d`fn`Wk`c`KicWca*, nr 18766/11 i 36030/11, §§ 67-68, 21 lipca 2015 roku oraz *6cb`UjU`d`fn`Wk`c`KicWca*, nr 35532/12, § 52, 17 listopada 2015 roku).

44. Z powyższych względów argumentacja Rządu w tym zakresie nie zasługuje na uwzględnienie.

B. Dopuszczalność

1. *Nufni`h`k`gh`dbm`c`mW`W`b`knW`flUb`U`fUcknW`fc`k`c`kciUk`WnW*

45. Rząd powołuje się na niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych, mając na uwadze, że skarżący mógł wnieść kasację od wyroku sądu apelacyjnego z dnia 6 lipca 2012 roku w przedmiocie wyrażenia zgody na przeniesienie się przez C.M. wraz z dzieckiem do Turynu.

46. Skarżący nie zgadza się z argumentacją Rządu i podnosi w szczególności, że kasacja nie była możliwym do wyczerpania środkiem odwoławczym ze względu na to, że orzecznictwo było podzielone w kwestii możliwości wniesienia kasacji od wyroku sądu apelacyjnego zgodnie z art. 317 bis kodeksu cywilnego. W każdym przypadku skarżący przypomina, że jego zarzuty dotyczą braku możliwości utrzymywania kontaktów z synem od 2006 roku oraz że kasacja nie wywarłaby wpływu na wykonywanie przysługującego mu prawa do kontaktów.

47. Trybunał zauważa przede wszystkim, że zarzuty przedstawione przez skarżącego dotyczą wykonywania prawa do kontaktów na zasadach określonych w licznych orzeczeniach oraz rzekomej bezczynności władz w związku z zachowaniem C.M. W dalszej kolejności Trybunał przypomina, że orzeczenia sądu rodzinnego dotyczące przede wszystkim prawa do kontaktów nie mają charakteru ostatecznego oraz że mogą w związku z tym być zmieniane w dowolnym czasie w zależności od rozwoju wydarzeń związanych z sytuacją będącą przedmiotem postępowania. Zatem przebieg postępowania krajowego jest konsekwencją nieostatecznego charakteru orzeczeń sądu rodzinnego w przedmiocie uregulowania prawa do kontaktów. Ponadto Trybunał stwierdza, że w tym przypadku skarżący nie był w stanie w pełni wykonywać przysługującego mu prawa do kontaktów od 2006 roku oraz że skargę do Trybunału wniósł dnia 26 czerwca 2010 roku, po

wielokrotnym kierowaniu sprawy do sądu rodzinnego, który rozstrzygał o jego prawach. Trybunał zauważa, że skarżący dysponował krajowymi środkami odwoławczymi, by złożyć skargę na przerwanie kontaktów z synem (*ca Vf c d fn Wk c KicW ca* , nr 25704/11, § 63, 29 stycznia 2013 roku oraz *B Wc` Gbh` d fn Wk c KicW ca* , nr 51930/10, § 46, 17 grudnia 2013 roku).

48. W świetle powyższego Trybunał uważa, że skarżący wyczerpał dostępne środki odwoławcze i należy oddalić zarzut podniesiony przez Rząd.

2. W przedmiocie braku statusu ofiary po stronie g Ufg W c

49. Rząd podnosi, że od 2010 roku skarżący odmawiał odbywania spotkań z dzieckiem oraz że takie zachowanie powoduje u dziecka uszczerbek natury psychicznej. Z tego względu skarżący nie jest uprawniony do przypisania sobie statusu ofiary naruszenia Konwencji.

50. Skarżący nie zgadza się z powyższym zarzutem i twierdzi, że władze krajowe nie podjęły niezbędnych środków mających na celu umożliwienie mu wykonywania przysługującego mu prawa do kontaktów. Przypomina o odmowie przeprowadzania wizyt w środowisku chronionym, podkreślając przy tym fakt nieustającego interesowania się synem.

51. Trybunał uważa przeprowadzenie oceny powyższego zarzutu za zbędną ze względów przedstawionych poniżej (zob. paragrafy 78-83 poniżej).

3. Konkluzja

52. Trybunał stwierdza, iż skarga nie jest w sposób oczywisty niezasadzona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a) Konwencji. Ponadto stwierdza, że nie jest ona pod żadnymi innymi względami niedopuszczalna. Wobec powyższego Trybunał uznaje skargę za dopuszczalną.

C. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

53. Skarżący podtrzymuje, że pomimo wydania licznych orzeczeń sądu określających sposób wykonywania przysługującego mu prawa do kontaktów, nie mógł on w pełni wykonywać tego prawa od 2006 roku. Zarzuca sądom krajowym, że nie wykonywały leżącej w zakresie ich obowiązków stałej kontroli nad poszanowaniem przysługującego mu prawa do kontaktów.

54. Skarżący podnosi, że władze oraz służby socjalne tolerowały zachowanie C.M., które należy uznać za niedopuszczalne, ponieważ stanowiło przeszkodę w wykonywaniu przysługującego skarżącemu prawa do kontaktów i zmierzało do nastawienia dziecka przeciwko niemu. Nadto skarżący zarzuca władzom niepodjęcie odpowiednich środków, które

pozwoliłyby mu na wykonywanie przysługującego mu prawa do kontaktów oraz na nawiązanie relacji z synem.

55. Skarżący wyjaśnia, że jego była partnerka każdorazowo próbowała nastawiać dziecko przeciwko niemu oraz że w okresie siedmiu lat miał możliwość spędzenia z synem jedynie trzech dni w 2010 roku.

56. Skarżący dodaje, że w późniejszym okresie sądy wyraziły zgodę na wyjazd dziecka z matką do Turynu oraz że od tego czasu nie ma żadnych bezpośrednich wiadomości od syna. Jego zdaniem postępowanie władz stanowi naruszenie zasady współrodzicielstwa.

57. Wreszcie skarżący wskazuje, że nie chce odbywać spotkań z dzieckiem w obecności służb socjalnych ani jego byłej partnerki oraz że pragnie wykonywać przysługujące mu prawo do kontaktów w niczym nieskrępowany sposób.

58. Rząd podtrzymuje, że władze działały z należytą starannością.

59. Ponadto, powołując się na wyroki *Nuutinen przeciwko Finlandii* (nr 32842/96, CEDH 2000-VIII) oraz *Glass przeciwko Wielkiej Brytanii* (nr 61827/00, CEDH 2004-II), Rząd wskazuje, że art. 8 Konwencji nie pozwala rodzicowi na podejmowanie środków szkodliwych dla zdrowia i rozwoju dziecka. W tym zakresie jest zdania, że w przedmiotowej sprawie władzom niczego nie można zarzucić, bowiem działały one w interesie małoletniego. Rząd uściśla, że już w 2007 roku dziecko znajdowało się w trudnej sytuacji ze względu na istniejące między rodzicami napięcia.

60. Ponadto Rząd jest zdania, że skarżący nie jest ofiarą naruszenia Konwencji ze względu na odmowę odbywania jakichkolwiek spotkań z dzieckiem od 2010 roku.

61. Co więcej, w swoich uwagach Rząd potwierdza m.in., że wszelkie wymogi proceduralne były przestrzegane oraz że w toku postępowania krajowego skarżący miał możliwość podniesienia wszelkich argumentów przemawiających za przyznaniem mu prawa do kontaktów, a także miał dostęp do wszelkich istotnych informacji, na których opierały się sądy orzekające w sprawie. Zdaniem Trybunału, w tych okolicznościach interes dziecka był każdorazowo uwzględniany.

2. *CWbU HfnWi bUi*

a) **Zasady ogólne**

62. Trybunał wielokrotnie podkreślał, że jeżeli art. 8 Konwencji ma zasadniczo na celu ochronę jednostki przed arbitralną ingerencją ze strony organów władzy publicznej, to nie może zadowolić się jedynie nakazaniem Państwu powstrzymania się od podobnych ingerencji: do tego (raczej negatywnego) obowiązku należy dodać obowiązki pozytywne związane ze skutecznym poszanowaniem dla życia prywatnego lub rodzinnego. Obowiązki te mogą obejmować podejmowanie działań mających na celu ochronę życia rodzinnego nawet w sferze relacji pomiędzy jednostkami, w

tym zapewnienie odpowiednich i wystarczających ram prawnych dla ochrony uzasadnionych praw jednostki, jak również wykonywania orzeczeń sądu lub innych odpowiednich środków o charakterze szczególnym (zob., *mutatis mutandis*, *Zawadka przeciwko Polsce*, nr 48542/99, § 53, 23 czerwca 2005 roku). Te ramy prawne powinny umożliwić Państwu podjęcie środków właściwych dla połączenia rodzica z dzieckiem, także w odniesieniu do spraw, w których spory pojawiają się w relacjach pomiędzy samymi rodzicami (zob., *mutatis mutandis*, sprawa *Ignaccolo-Zenide przeciwko Rumunii*, nr 31679/96, § 108, CEDH 2000-I, sprawa *Sylvester przeciwko Austrii*, nr 36812/97 i 40104/98, § 68, 24 kwietnia 2003 roku, sprawa *NUj`d fñ Wk c F di V W n g`*, nr 14044/05, § 47, 18 stycznia 2007 roku oraz sprawa *Mihailova przeciwko 6 i i Uf`*, nr 35978/02, § 80, 12 stycznia 2006 roku). Ponadto obowiązki pozytywne nie ograniczają się do zapewnienia połączenia dziecka z rodzicem lub umożliwienia kontaktów z nim; obejmują również zestaw środków przygotowawczych pozwalających na osiągnięcie tego celu (zobacz, *mutatis mutandis*, sprawa *Kosmopoulou przeciwko Grecji*, nr 60457/00, § 45, 5 lutego 2004 roku, sprawa *Amanalachioai przeciwko Rumunii*, nr 4023/04, § 95, 26 maja 2009 roku, sprawa *Ignaccolo-Zenide*, powołana wyżej, §§ 105 i 112 oraz sprawa *Sylvester*, powołana wyżej, § 70).

63. Co więcej Trybunał przypomina, że podjęcie odpowiednich środków służących ułatwieniu kontaktów między rodzicem a dzieckiem, musi nastąpić niezwłocznie, bowiem upływ czasu może wyrzucić nieodwracalne skutki w kontaktach między dzieckiem a rodzicem, który z nim nie mieszka (zob., *mutatis mutandis*, sprawa *Ignaccolo-Zenide*, powołana wyżej, § 102, sprawa *Maire przeciwko Portugalii*, nr 48206/99, § 74, CEDH 2003-VII, sprawa *Pini i in. przeciwko Rumunii*, nr 78028/01 i nr 78030/01, § 175, CEDH 2004-V (fragmenty), sprawa *Bianchi przeciwko Szwajcarii*, nr 7548/04, § 85, 22 czerwca 2006 roku oraz sprawa *Mincheva przeciwko 6 i i Uf`*, nr 21558/03, § 84, 2 września 2010 roku).

64. Trybunał przypomina, że okoliczność daremnych działań władz nie prowadzi automatycznie do wniosku, że Państwo uchybiło obowiązkowi pozytywnemu, które wynikają z art. 8 Konwencji (zob., *mutatis mutandis*, sprawa *Mihailova*, powołana wyżej, § 82). Obowiązek podjęcia przez władze krajowe działań zmierzających do ułatwienia kontaktów między dzieckiem a tym z rodziców, który z nim nie mieszka, nie jest jednak absolutny, a zrozumienie i współpraca wszystkich zainteresowanych osób stanowią zawsze istotny czynnik. Chociaż władze krajowe powinny podjąć wszelkie środki mające na celu ułatwienie takiej współpracy, to obowiązek stosowania przymusu w tej sferze musi zostać ograniczony, albowiem należy wziąć w tym zakresie pod uwagę interesy, prawa i wolności wszystkich zainteresowanych, a w szczególności dobro dziecka i jego prawa wynikające z art. 8 Konwencji (sprawa *Jc` g` d fñ Wk c F di V W n g`*, nr 63267/00, § 118, 29 czerwca 2004 roku). Zgodnie z ugruntowanym

orzecznictwem Trybunału, należy zachować daleko idącą ostrożność w przypadkach stosowania przymusu w tym wrażliwym obszarze (sprawa *Mitrova i Savik d/fn Wk c Vm i cgUk Ug F diV W A UW cb*, nr 42534/09, § 77, 11 lutego 2016 roku, sprawa *Reigado Ramos przeciwko Portugalii*, nr 73229/01, § 53, 22 listopada 2005 roku), a art. 8 Konwencji nie pozwala rodzicowi na podejmowanie środków szkodliwych dla zdrowia i rozwoju dziecka (sprawa *Elsholz przeciwko Niemcom* [WI], nr 25735/94, §§ 49-50, CEDH 2000-VIII). Zadaniem Trybunału w przedmiotowej sprawie jest ustalenie, czy władze krajowe przedsięwzięły, w celu ułatwienia kontaktów, wszelkie niezbędne środki, których można było w uzasadniony sposób od nich żądać, by umożliwić podtrzymanie więzi łączącej skarżącego z synem (sprawa *Manuello i Nevi przeciwko Kłwca*, nr 107/10, § 52, 20 stycznia 2015 roku) oraz zbadanie sposobu, w jaki władze krajowe podjęły działania w celu ułatwienia skarżącemu wykonywanie prawa do kontaktów ustalonego w orzeczeniach sądu (sprawa *Hokkanen przeciwko Finlandii*, 23 września 1994 roku, § 58, seria A nr 299-A oraz sprawa *Kuppinger przeciwko Niemcom*, nr 62198/11, § 105, 15 stycznia 2015 roku).

b) Zastosowanie powyższych zasad do stanu faktycznego sprawy

65. Trybunał uznaje za konieczne dokonanie oceny zarzutów skarżącego odnoszących się do dwóch odrębnych okresów, tj. pierwszego okresu od sierpnia 2006 roku do listopada 2010 roku oraz drugiego okresu od listopada 2010 roku do 2016 roku.

i. Okres od sierpnia 2006 roku do listopada 2010 roku

66. W pierwszej kolejności Trybunał stwierdza, że w chwili rozstania skarżący i matka dziecka nie doszli do porozumienia w sprawie zasad wykonywania przez ojca prawa do kontaktów z dzieckiem. Zauważa, że matka dziecka bardzo wcześnie sprzeciwiła się prawu skarżącego do kontaktów.

67. Trybunał podnosi, że od 2007 roku skarżący wielokrotnie wnosił o ustalenie przez sąd sposobu wykonywania prawa do kontaktów z synem, lecz ze względu na sprzeciw matki dziecka mógł wykonywać swoje prawo w bardzo ograniczony sposób.

68. W tym względzie Trybunał ustalił, że już w 2008 roku w swojej pierwszej opinii biegły stwierdził, że opieka nad dzieckiem powinna zostać przyznana obojgu rodzicom oraz że dziecko powinno spotykać się z ojcem pod nieobecność matki. Uwzględniając tę okoliczność, sąd początkowo ograniczył się do zobowiązania matki dziecka i służb socjalnych do zastosowania się do wydanych przez niego orzeczeń (z dnia 22 czerwca 2008 roku, z dnia 28 kwietnia 2009 roku oraz z dnia 27 kwietnia 2010 roku – paragrafy 8-16 powyżej), przy czym liczba spotkań skarżącego z synem została obniżona, a ich organizacja była utrudniona.

69. W dalszej kolejności Trybunał zauważa, że w 2010 roku sąd uznał, że skarżący nie ma możliwości wykonywania przysługującego mu prawa do kontaktów w szczególności ze względu na niestosowanie się przez C.M. do orzeczeń sądu.

70. W tym względzie Trybunał podnosi, że w okresie między sierpniem 2006 roku i kwietniem 2010 roku większość dozwolonych spotkań skarżącego z synem nie została zorganizowana lub została przeprowadzona w obecności C.M. Trybunał ocenia, że ze względu na negatywny wpływ, jaki w tego rodzaju sprawach może mieć upływ czasu na możliwość ponownego nawiązania relacji z dzieckiem przez drugiego rodzica, należało niezwłocznie zareagować na zaistniałą sytuację.

71. Trybunał zauważa również, że następnie w 2010 roku sąd uznał, że matka świadomie podejmowała działania, które miały na celu utrudnianie nawiązania jakichkolwiek kontaktów między dzieckiem a skarżącym oraz że nie zmieniła sposobu postępowania pomimo orzeczeń sądów krajowych.

72. Trybunał zauważa, że stan ten utrzymywał się aż do listopada 2010 roku, kiedy to skarżący odmówił odbycia spotkania z dzieckiem w obecności C.M.

73. Trybunał przypomina, że jego zadaniem nie jest zastąpienie swoją oceną oceny odpowiednich władz krajowych w przedmiocie środków, jakie należało podjąć, bowiem z założenia władze te są w stanie dokonać lepszej oceny w tym zakresie, w szczególności ze względu na bezpośrednią styczność z okolicznościami sprawy i zaangażowanymi stronami (sprawa *Reigado Ramos*, powołana wyżej, § 53). W związku z powyższym Trybunał nie może w niniejszej sprawie pominąć dotychczas przedstawionych okoliczności faktycznych (paragrafy 67-72 powyżej). Skarżący próbował nawiązać kontakt z synem od 2006 roku i, pomimo orzeczeń sądu przyznających mu prawo do kontaktów, mógł wykonywać przysługujące mu prawo w sposób bardzo ograniczony ze względu na sprzeciw matki dziecka.

74. Trybunał stwierdził, że władze stały w obliczu bardzo trudnej sytuacji spowodowanej przede wszystkim konfliktami między skarżącym i jego byłą partnerką. Ocenia jednak, że brak współpracy między niepozostającymi we wspólnym pożyciu rodzicami nie może zwalniać władz krajowych od obowiązku podjęcia wszelkich środków służących utrzymaniu więzów rodzinnych (zob. sprawa *Fourkiotis przeciwko Grecji* nr 74758/11 § 72, 16 czerwca 2016 roku, sprawa *Lombardo*, powołana wyżej, § 91, zob. również, *mutatis mutandis*, sprawa *Reigado Ramos*, powołana wyżej, § 55, sprawa *NUj*, powołana wyżej, § 52).

75. Władze nie wykazały należytej staranności, która była wymagana w niniejszej sprawie, i pozostawały o krok wstecz od tego, czego można było od nich zasadnie oczekiwać. W szczególności władze krajowe nie podjęły odpowiednich środków dla stworzenia warunków niezbędnych dla pełnej realizacji prawa do kontaktów ojca z dzieckiem (sprawa *Bondavalli*, powołana wyżej, § 81, sprawa *Macready przeciwko Republice Czeskiej*, nr

4824/06 i 15512/08, § 66, 22 kwietnia 2010 roku oraz sprawa *Piazzì*, powołana wyżej, § 61). Od początku rozstania się rodziców władze nie podjęły odpowiednich środków w celu umożliwienia efektywnych kontaktów. Przez blisko cztery lata tolerowały zachowanie matki, która utrudniała nawiązanie prawdziwej relacji między skarżącym a jego dzieckiem. Trybunał podnosi, że przebieg postępowania przed sądem wskazuje raczej na szereg automatycznych, stereotypowych środków, takich jak kolejne wnioski o udzielenie informacji i powierzenie sprawowania nadzoru nad rodziną służbom socjalnym z jednoczesnym zobowiązaniem tych służb do poszanowania przysługującego skarżącemu prawa do kontaktów (sprawa *Lombardo*, powołana wyżej, § 92 oraz sprawa *Piazzì*, powołana wyżej, § 61). Trybunał ocenia również, że władze pozwoliły na utrzymywanie się stanu faktycznego polegającego na niestosowaniu się do orzeczeń sądu (sprawa *Fourkiotis*, powołana wyżej, §70).

76. W związku z powyższym i niezależnie od marginesu oceny pozwanego Państwa w tym zakresie, Trybunał uważa, że władze krajowe nie podjęły odpowiednich i wystarczających działań w celu zapewnienia poszanowania prawa skarżącego do kontaktów w okresie między sierpniem 2006 roku a listopadem 2010 roku oraz że naruszyły prawo zainteresowanego do poszanowania życia rodzinnego.

77. Doszło zatem do naruszenia art. 8 Konwencji.

ii. Okres od listopada 2010 roku do 2016 roku

78. Trybunał stwierdza, że od 2010 roku służby socjalne reagowały na zobowiązanie sądu do organizowania spotkań zgodnie z przewidzianymi zasadami, natomiast skarżący, po pierwszym okresie, odwołał wakacje w miesiącu sierpniu 2010 roku, które miał spędzić z dzieckiem, a następnie, w listopadzie 2010 roku, oświadczył, że nie będzie więcej odbywać spotkań z dzieckiem.

79. W tym zakresie Trybunał odnotował stanowiska stron przedstawione powyżej. Z jednej strony skarżący potwierdza, że jego zachowanie było usprawiedliwione brakiem efektywnej mediacji ze strony służb socjalnych wobec postępowania matki dziecka, która konsekwentnie sprzeciwiała się wykonywaniu prawa do kontaktów. Z drugiej strony Rząd uważa, że władze krajowe podjęły wszelkie niezbędne działania w celu ochrony interesu dziecka i obojga rodziców, co miało wynikać z rozwoju sytuacji, oraz dodaje, że skarżący odmawia współpracy od 2010 roku.

80. W przedmiotowej sprawie Trybunał podnosi, że w kwietniu 2010 roku, po podkreśleniu, że dziecko chciało spędzać więcej czasu z ojcem oraz że jego matka świadomie zapobiegała nawiązaniu jakichkolwiek relacji pomiędzy nim a skarżącym, sąd zobowiązał służby socjalne do czuwania nad przestrzeganiem ustalonych warunków. Trybunał zauważa, że od tego czasu zorganizowano liczne spotkania.

81. Trybunał zauważa, że z rozwoju wydarzeń w toku postępowania wynika, że od 2010 roku władze krajowe podejmowały czynności w celu umożliwienia wykonywania prawa skarżącego do kontaktów, który wykazywał się jednak negatywnym nastawieniem, wielokrotnie odwołując spotkania, a następnie zdecydował się nie brać w nich więcej udziału. Ponadto Skarżący nie wykonuje przysługującego mu prawa do kontaktów od ponad pięciu lat ani nie podejmuje starań mających na celu utrzymanie relacji z synem. Trybunał stwierdził, że w okresie między sierpniem 2006 roku a listopadem 2010 roku władze krajowe nie podjęły odpowiednich działań w celu zapewnienia poszanowania prawa skarżącego do kontaktów (paragraf 76 powyżej). Wyjaśnienia przedstawione przez skarżącego nie uzasadniają jego negatywne nastawienie, którym wykazywał się od listopada 2010 roku (zob., *a contrario*, sprawa *B We` Gubh`*, powołana wyżej, § 74), tym bardziej wobec faktu, że dziecko sygnalizowało, że postrzega takie zachowanie skarżącego jako porzucenie ze strony ojca.

82. Trybunał ocenia, że w obliczu poważnych nieporozumień istniejących między rodzicami władze krajowe podejmowały, od 2010 roku, niezbędne działania mające zachęcić rodziców do współpracy i odbudowania relacji między skarżącym a jego synem.

83. W świetle wszystkich powyższych informacji oraz marginesu oceny Państwa pozwanego w niniejszej sprawie, Trybunał uważa, że od 2010 roku władze krajowe podejmowały działania, których można było od nich zasadnie żądać, w celu zapewnienia poszanowania prawa skarżącego do kontaktów, zgodnie z wymogami prawa do poszanowania życia rodzinnego zagwarantowanego przez art. 8 Konwencji. W tym okresie nie doszło zatem do naruszenia prawa skarżącego do życia rodzinnego.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

A. Szkoda

84. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie.”

85. Skarżący dochodzi kwoty 100 000 EUR tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową, jakiej doznał w związku z brakiem możliwości nawiązania relacji z synem.

86. Rząd domaga się oddalenia tego żądania.

87. Trybunał ocenia, w świetle okoliczności przedmiotowej sprawy, że stwierdzenie przez niego naruszenia art. 8 w okresie 2006-2010 stanowi słuszne zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej, którą skarżący

mógł ponieść. Z tego też względu nie przyznaje więc żadnej kwoty z tego tytułu.

B. Koszty i wydatki

88. Skarżący dochodzi zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, jakie poniósł w związku z postępowaniami krajowymi oraz postępowaniem przed Trybunałem, wynagrodzenia biegłych oraz zwrotu kosztów podróży we Włoszech poniesionych w związku z udziałem w rozprawach.

89. Rząd zakwestionował to żądanie.

90. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału skarżący jest uprawniony do zwrotu kosztów i wydatków, jedynie w zakresie, w jakim zostało wykazane, że zostały one faktycznie poniesione, były konieczne oraz racjonalne pod względem wysokości. Ponadto, gdy Trybunał stwierdza naruszenie Konwencji, zasądza na rzecz skarżącego zwrot kosztów i wydatków, jakie skarżący poniósł przed sądami krajowymi jedynie w zakresie, w jakim zostały one poniesione w celu zapobieżenia lub naprawienia wspomnianego naruszenia. W niniejszej sprawie, w świetle dokumentów znajdujących się w posiadaniu Trybunału oraz jego orzecznictwo, Trybunał uznaje za zasadne zasądzenie na rzecz skarżącego kwoty 10 000 EUR tytułem zwrotu wszystkich poniesionych kosztów i wydatków.

C. Odsetki za zwłokę

91. Trybunał za słuszne uznaje wyznaczenie wysokości odsetek za zwłokę na podstawie marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji w odniesieniu do okresu od sierpnia 2006 roku do listopada 2010 roku;
3. *Uznaje*, że nie doszło do naruszenia art. 8 Konwencji w odniesieniu do okresu od listopada 2010 roku do 2016 roku;
4. *Uznaje*, że stwierdzenie naruszenia samo w sobie stanowi słuszne zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej, którą skarżący mógł ponieść;

5. *Uznaje*,
- a) że pozwane Państwo winno, w terminie trzech miesięcy od dnia, w którym niniejszy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, uiścić na rzecz skarżącego kwotę 10 000 EUR (dziesięć tysięcy euro), plus wszelkie podatki należne od skarżącego, tytułem poniesionych kosztów i wydatków;
 - b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe od określonej powyżej kwoty naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe;
6. *Oddala* pozostałą część żądania skarżącego w zakresie słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku francuskim i obwieszczono pisemnie dnia 15 września 2016 roku, zgodnie z Regułą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Abel Campos
Kancelarz

Mirjana Lazarova Trajkovska
Przewodnicząca